

COLÁISTE NA MUMHÁN

An Céad Coláirte ḡaeóilze

An Céad Coláirte ḡaeóilze.

Ar an ḡceatárú lá den mí reo beró dá fíeíró bliam plánuite ag Coláirte na Mumhán. Do h-orslaó an Coláirte den céad uair, lú 4, 1904. Iy mó atarú a táinig ar an raosal in Éirinn ó rin asur iy pétoir a ráó ḡur cábrtaḡ Coláirte na Mumhán mar don le na coláirte eile leir an atarú ran. Nuair do h-orslaó é éuir an Craoibín rḡeal eua “ḡo mbeaó bun-ḡaó an Coláirte rin ‘na éomarta-míle ar an mbótar ḡo oí éire ḡaeóealaó.”

rác an coláirte.

Ag feir na Mumhán 1903 mói Seán Ó Caoim ḡo ḡcuirpí Coláirte ḡaeóilze ar bun i mbéat áta'n ḡaortais. Le bliam nó mar rin poime bí taḡairt á óeanam o'á leicéíro de coláirte asur do'n ḡáó a bí leir. Ón mbliam 1901 bí Coláirte Saḡmaró ar ríubal ag ḡuaḡán Darrta pé éomairce Comraó na ḡaeóilze, Lomdán. I oírát an ama ran leir bí oíorpoíreacé ra “Clairéam Soluir” raoi moḡanna múinte

teangán asur rreirín bí airte—Scot ḡaeóealaó—in Iurleabair na ḡaeóilze ag “ḡruaḡac an Tobair.” Mar rin ní h-aon ionḡnaó ḡur táinig topaó roḡanta ar mólaó Seám Uí Caoim.

An Céad Obair.

Bí timéirí ar an mbótar ag Comraó na ḡaeóilze le breir iy ceirre bliana an uair rin asur ní téirgeaó reacrámam éart ná bíoó múinteoirí ḡaeóilze ag teartáil ó fionán Mac Colum nó ó Tomár Dán Ó Comceanam. Bí ḡo leóir ḡaeóilzeoirí le raḡáil aca ac ní raḡaḡar oíte mar múinteoirí. Mar rin an céad obair a bí ag Coláirte na Mumhán ná oileamaint i moḡanna múinte a tábairt oir na múinteoirí taírteíl asur oir na múinteoirí ḡaeóilze eile. Múineao “An Moó Oíreac” oíó. Bíoó níor mó ar an ḡelár ná moó múinte mar oéiméi comraó, léirḡeoiréacé, ḡram-aḡaó asur roḡraíreacé a múineao rreirín mar don le rrair asur béaloíreacé an éeantair.

na múinteoirí.

B' é Diarmuid Ó Roḡlurá — “rearsur rinnbér”—an céad áro-múinteoir ar Coláirte na Mumhán asur ag cábrú leir ó'n topaó bí Taóḡ Ó Scanail. B' é an Oir. Ó Dálaḡ, Saḡart, a éuir túr le léir-eaóta a tábairt ar an bpoḡraíreacé asur ó rin i leir tá ana ríum á éuir ran aóḡar léirínn rin. Cáit an tátair ḡeapóro Ó Nuallán poimé maíre bliam ann ag ḡabáil do ḡram-aḡaó na ḡaeóilze pé mar atá pé aige ran leabair “*Studies in Modern Irish*.” Doimne a bí ann in ainrír an átar ḡeapóro ní pétoir leo ḡan cuimneam ar an + VP, —VS. Bí Conéubair Ó Mumhneacáin a bíoó ag múineao ann ar an ḡeáó oíream a ruair teartar na Coláirte.

Airḡeao.

Táilí na mac léirínn asur poimé ríntíuráí an t-aon teacé irteacé a bí ag an ḡColáirte i oíopaó. Bí na múinteoirí ḡo oúeíreacé asur oéimeaoar a lán oibre ar beaḡán tuarparat. Táinig Comraó na ḡaeóilze i ḡcabaír oírta asur ar na

coláirte eile a bunirgeaó ḡo luac in a oíaró ran. Tḡuaḡar £50 an ceann oíó in a áḡaró na bliana ar reao ceirre mbliam. Sa bliam 1910 ruair an Coláirte oéonrar airḡro ó Romn na Talmaréaóta asur na ḡCeáro. ḡlacaoar le rraḡlaóa na Romne an' bliam rin asur bíoóar ag obair ríta ḡo 1922.

ḡaeóilze éirgeantac.

Iy don ḡaeóilze éirgeantais iy mó a oéim an Coláirte rreartal ó 1922 i leir. Bíoó iy ḡo rraib iliomao raḡar mac léirínn aca ó am ḡo h-am iy ḡnéit éirín den éirgeantar a bí taob éiar oíó uiriz. O'ataruirgeaó na rraḡlaóa a baimeann leir na Coláirte ḡaeóilze asur táro anoir ḡo mói pé éioncúr an Seáit. Tuir euir maíre aca ar lár ac tá Coláirte na Mumhán i mbéat áta'n ḡaortais raoi lán rreoiḡ ḡo ríóil.

Donnacó ó súilleabáin.

An Róisín Ríadain

A ríóirín ríadain an tSaḡmaró Coir ríuḡill na raḡaircín mburde, Tá feopar péim ḡoó roḡluḡaó le oíorḡair teann a éporde.

Má éuirream pé ḡo líomta An fionn-tríos ar do ríuao, Náé i do éporde-feapc ḡriando A ḡríoruirgeam oúit an ḡruao?

An ḡriam, an ḡaoé iy an ríle, Tíi leannám oúit, a ríóirín, Acé reo éuḡac ríor le binib Dor ḡraóa iy míre meon ;

Leannám na ḡoopp ḡeaoi n-óroa, Leannám na bpoḡ bpoir-oíam, ḡo nbeolann ríao le ríóirneap Rún mílir óir do éporde.

Mar roḡluḡeann ríit an ríuame le ruaoar iy le ḡleo, Ar cuirínn méar na n-uairreamn 'S eao dúḡtar míl an ríóḡa. **reaoar mac tomáis.**

seán ó caoim, a mói ḡo ḡcuirpí an coláirte ar bun.

CÚRSAÍ REATHA

AN DAIL NUA.

Níorb' fíacáir an túr a cuirfeadh le h-obair na dála nuairde nuair a tionólaod an céad éirimniú. Dabta báirpeadair ag coirneál ríáide a cuirfeadh pé i gcumme duit. Ceapá zup togab na teacáí d'áonghó cum a beir ag ite ip ag zearpaó ar a céile, mar bead ríaca fear pá bealac áccuizte. Bí an ríollad agur an peannaó com náirpeac ruarac rim, agur zo zcuirpeadh pé úir agur véirtean ar éinne a mbeadh eiall ar bit aize don dighit ba cóir a beir ag baint le h-imteacáí párliminte náir-iúnta. Ip ionda pát atá leir na babtaí mí-ioncáir a tárluizeann pa Dáil ó am zo h-am, agur d'féadpamíto ceann nó dó to luadad. Léizeamair bliadanta ó fom airte ó dume éizim ag áirpeam na zcáitídeacá ba cóir a beir ag Teacá Dála i bpárliminte típe ríbiaita ar bit, agur ní aitébél a pád nac bfuilro ag tada le 30% dár zcuro teacáí péim.

Ruo eile. de, togab curo móir dár oteacáí toirz iomrád a beir oirpa de báir na tioda a iunneadair i zcozad na raoirpe, agur le na zceairt péim a tabairt doib, cuirpeadair a mbeadh i zcontabairt trád a íaib doaim eile na furde zo plán pápta, mara íabádar zo ríomhagúil agur zo náirpeac. Mar rim péim ní i zcomnuidé ip ionann éirim ná oileamaint don tráz-dúir agur don ríacáirpe, ná ní h-ionduál zupb'é an té a éruizgeann zo tréan ar páirpe an cáta ip fearr eum pádbanna íaiz-luizte a íeírdteac. Díonn enám éizim de ríor le éreimnead ag luéc póilitídeacá, agur tá ar bpoiliticeóirí péim ag rípacáit enám an éozaró cátaípa ó'n a céile pór, agur ag éreimnead pé íolamair atá págca air pá peo, d'áimídeóim zup bpeair leir na tozgeóirí—an curo ip óize oirpa, zo móir-móir—zo íomán pá'n bpó é.

COSTAS MAIREACHTALA.

Ba íréirpamail an cáimnt a íinne Dr. Clancy Gore ór comair tionól den Rotary Club pa zcáairt peo le zoimro. An corpar maípeacáta i Sarana an t-ádbair cáimnte a bí aize. Dubairt pé zup íear an British Medical Association ná bfuiláir to múir-íim ar a mbéad ádar, mácáir, agur trúir páirpí (a bead pá céirpe bliadna véag d'áoir) 77/- pa tréacáimán a beir ag teacé ipreac éuca le íaécánairí na beada a éimneál leó, de íeip an ríala beacúizte a bí teagca amac aca péim, pé rim ag an British Medical Association. Nuair a ímaomizteair zo bfuil an corpar maípeacáta pa zcuro peo d'éirim i bpáó níor áoirpe ná mar atá i Sarana; zup áirpúiz

pé 70% ó éorpuiz an éozaró peo; zup ríuanuizeadh tuarparóal, agur an méro a h-áirpúizeadh péim náir h-áirpúizeadh éar 20% íad : ip furpúpa a túizrimt zo bfuil doome ann atá ag págáil a ínoócáim le véenám agur maípeacáit. D'féoirí nac bfuil oream ar bit ip íearpa atá ná an curo ip írle den méán-áime. Págam ná boicé ríuicimt éizim. Ní h-é a ínoicéall é, agur nílimíto dá íadó rim, ac dár ínoóiz ip véirpe le boéc a bfuizíro agur ip é an véirpe a tabairt doib. Ní éairtúizeann pé ó luéc an traróbir, dár ínoóiz, ná ó luéc íurpádar d'áon trázar, an oream zo bfuíteair ag íaizlí na típe agur zác típ eile ar maíte leó, dáríipe. Ní dáilteair an véirpe péim ar luéc an méán-áime íreel ná a leicéirí mar íearpar nac bfuilro na cáil. Ní íaib éairt ar bit ag an Ríagálar tuarparail to ríuanú nuair náir íinneadair dían-íarpac, ar a luacáir, íreáíanna a íaizlí agur a éur in oream-áimt to éumair ceannaécá na n-óirpúde. Ip amílaró na ionadó rim zo bfuil a tré íuac ar zác ríor níó agur éadairgeóirí agur luéc znoéa nac íad ag véenám írabairz éar a céile.

FOILLSEOIREACHT.

Ip páda íimn den tuaríim, má tá páir móir ar bit ímáin to nua-íeríóéc pa ízgeóilz, zo zcáitpeair áirú móir eum íeabair a éur

ar zoimpeair íoillrígíte agur íoilaécáim, íeacáir mar cuirpeadh ó céad-bunúizeadh "An Zúm." Tuaríimízeann a lán doome zup b'íearr an céad láríam, dá otuzteí an t-áirgeadh to zínáí-íoillrígíteóirí, cezo aca íuío íeróm íomlán a baint ar a ígoir-éar íoillrígíte agur íoilaécáim péim i leic na íeacáilze. Déimro náir cóir obair dá leicéir a págáil i otuilleamairze Romn Stáit ar bit ó tárla nac bfuil áirpe na íealadán nílarpal agáim a d'íeacáípa na díaró. Tuizteair dúim-ne zo zcáitpeair a dól níor furde ná rim péim lár éizim, agur zo zcáitíro oream íeacáilzeóirí obair den trázar peo a ílacad íoir láríam. Sílteá zo b'íeapáirde an oirpeadh íoib a págáil pá'n am peo a túizpeadh ní h-éad amám cúirpáí íoillíreóirpeacá, agur íeríóéc ácc cúirpáí znoéa péim, agur a cuirpeadh túr le na leicéir. Ip corr dume de na íoillrígíteóirí véairp a éurpeann an oirpeadh íeirpe ía teangam, agur zo zcuiríroir móirán buadairca oirpa péim ag íeairpeadh ná ag íuagáirpe na leabair. D'féoirí zo ínoéan-íaróir é i zcáir leabpa íeolte mar túizíre doib íaríbe éizim a beir dá báir, ac má bímíto i otaoib le ádbair léizgeóirpeacá don áor-íeolte amám, ní íuío tráéc ar an bpár a íeoparó pá'n íeríóéc. Tuizimíto zo mbéad íeacáícaí ía íeéal, agur nac é éarparó an áirpíro an ceann ba íuza oirpa, ac ba éairt a beir ag ímaomeadh ar a leicéir.

CRAOB AN CÉITINNÍZ

Tionólad éirimniú Cinn-Díadna Craob an Céitinníze de Connrad na íeacáilze Dá h-áome, 2ad Meiteam, 1944.

Dubairt an Rúnarde, Muirí de Ríonn-bíol, zup éiriz leir an Craob a lán to véenám i íit na bliana, agur zup véimeadh oúl eum cinn íozanta. Bí níor mó ná 300 baill a íoíl íinríur, agur an méro ían áir íar íoíl.

B'é an loéc ba mó a bí le págáil áize ar obair na Craoibe ná zup éeir oíca íaógal beo b'íozmáir to éur ar págáil to'n zínáí-baill. Ba cóir zo mbéad íeoparídeacé i íoíaró na íanganna, léizeacáí, íoír-íoírpeacáí, agur ímteacáí eile a véairpáí caoi d'orpa íeoláirí áirne to éur ar a céile agur a zcuro íeacáilze to éleacáí pa Craob.

Do íimne an Rúnarde zagaríte ar leic to éubanna na n-óz a bunúizeadh pa Craoib éúpla blian ó íom—ceann to buacáilí ip ceann to cáilíní. Bí an dá éumán ían ag íeacáí zác íeacáimán. Víorair a íeírúí agur a n-óirpúí ag na buacáilí agur na cáilíní péim.

Bí teirpíte ar an zCumann íeite de báir éarba íuime agur éarba d'íeacé, ac bí an dá íuimn éamóizídeacá ag oúl ar ágaró zo maíte.

Maíroir leir an zCumann D'íamárídeacá,

éear pé náir móir an méro a bí véanta acu to Craoib zo íaib íeairpíurín na oíamárí-deacá com láríor íim ímteí.

Do íimne pé zagaríte com maíte to'n éumán a b'óize ía Craoib—na Dóllíeairí. B'é an íuro ba mó a véimeadh ná túr to éur le íur Craoibe d'áir' éeríol "An Dóllíeairí."

Ruo maíte eile a véimeadh i íit na bliadna a b'ead íang íimnee íoiblíre to bunú. Do íol pé íorpa na baill a éabíuriz le £122 a baillí to éirte na Teangan.

Dubairt an Rúnarde zo íaib toíad obair an éumán éeol íoileirí to cáé ar íuro éirpeann.

Tionólad éirimniú Cinn-Díadna an éumán éeol ar an 23ad Meiteam, agur to íeip tuarparábála an Rúnarde, íeiz Comaríur, bí bliam páramail acu ó éaob baillíarídeacá (90 baill zíoimac), íimíim, agur toíad na h-óirpe.

Do íem an éumán éúiz éurímeacá éeol córamíla agur ceol-íuimneanta i íit an íreíríim, agur com maíte leir íim víorair páiríeac íal an élar ézírúil eile. Duad-ádar Corr íaríeacé ag an b'íer Ceol.

Dubairt an Stúiríeóir, íacána ó hánípacáim, zo íoírí í 'báir an oíeímípe' i zcuirpáí ceol dá learpáí na baill oíca ag íaóéirí d'áiríur.

LUÉC DÍOLTA TOBAC AGUR SÓZLUÍPÍ

LEABARLANN NUA-AÍMPEARÓ

MUINCÍR TUAMA

24 SRÁID UAC. UÍ ÉONAILL